ಕದಂಬರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಗಳವಾಚಕ ಪದ್ಯಗಳು [ಸ್ತುತಿ]

ಡಾ|| ಮಂದಾಕಿನಿ ಪುರೋಹಿತ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸದ ಪುನಾರಚನೆಗೆ ಇದುವರೆಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಅವಶೇಷಗಳು, ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು, ದೇವಾಲಯಗಳು, ಕಾವ್ಯಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವು ಆಧಾರಗಳಾಗಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳೆಂದರೆ ಅಶೋಕನು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಸಿದ 'ಧರ್ಮಲಿಪಿ'ಗಳು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೌರ್ಯರ ನಂತರ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದ ಶಾತವಾಹನರ ಪ್ರಾಕೃತ ಶಾಸನಗಳು ಬನವಾಸಿ (ನಾಗ ಪ್ರತಿಮೆ ಶಾಸನ), ಶಿವಸಿರಿಪುಳು ಮಾವಿಯ ಶಾಸನ ಬನವಾಸಿ ಹಾಗೂ ಮಳವಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದವರು ಕದಂಬರು. ಮಯೂರ ಶರ್ಮ(ವರ್ಮ) ಕದಂಬ ಕುಲದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಗಲ್ಲು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳವಾಚಕ ಪದ್ಯಗಳಿಲ್ಲ.

ಕದಂಬ ವಂಶದ ಇತಿಹಾಸ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ತಾಳಗುಂದ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ ಕದಂಬರು ಹಾರೀತಿಯ ಸಂತಾನದ ಮಾನವ್ಯ ಸಗೋತ್ರದವರು. ಇವರು ಕಟ್ಟಾ ವೈದಿಕರು. ಇವರ ಮನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಕದಂಬ ವೃಕ್ಷ ಬೆಳೆದು ನಿಂತದ್ದರಿಂದ ಈ ಮನೆತನಕ್ಕೆ 'ಕದಂಬ' ವಂಶವೆಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಈ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಮಯೂರಶರ್ಮನೆಂಬ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮನಿದ್ದನು. ಅವನು ವೇದದಿದ್ಯಾ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೆಂದು ಪಲ್ಲವರ ರಾಜಧಾನಿ ಕಾಂಚಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಪಲ್ಲವರ ಅಶ್ವದಳದೊಂದಿಗೆ ನಡೆದ ಕಲಹದಲ್ಲಿ ಕೋಪಗೊಂಡು "ಅಕಟಾ ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ವಿಪ್ರತ್ವವು ಕ್ಷಾತ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕೀಳಾಯಿತಲ್ಲ, ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ದರ್ಭಾದಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ !" ಎಂದುಕೊಂಡು ಖಡ್ಗವನ್ನು ಝಳಪಿಸಿದನು. ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕದಂಬ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಮಯೂರಶರ್ಮನು ಕಟ್ಟಾ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ವೇದವಿದ್ಯಾ ಪಾರಂಗತನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಕಂಗವರ್ಮ, ಭಗೀರಥ, ಕಾಕುಸ್ಥ, ಇವರು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದರೆಂಬುವದನ್ನು ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು "ಸಿದ್ಧಮ್ । ನಮಃಶಿವಾಯ" ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರ ಮೂಲಸ್ಥಾನ 'ಸ್ಥಾನಕುಂದೂರು' ವೈಜಯಂತಿ ಇವರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಶಾಸನವು 'ನಮೋ ಭಗವತೇ ಸ್ಥಾನಕುನ್ದೂರ ವಾಸಿನೆ ಮಹಾದೇವಾಯ ನನ್ದತು ಸರ್ವ ಸಮನ್ತಾಗತೋಽಯ್ಯಮಧಿವಾಸಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ಪ್ರಜಾಭ್ಯ ಇತಿಃ' ಎಂದು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಿವಸ್ಕಂದವರ್ಮನ ಮಳವಳ್ಳಿ ಶಾಸನವು "ಸಿದ್ಧಂ! ಜಯತಿ ಭಗವಾನ್ ಮಳಪಳ್ಳಿ ದೇವೋ' ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ "ಜಯತಿ ಲೋಕನಾಥೋ ನನ್ದತು ಗೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಿದ್ಧಿರಸ್ತು, ಶ್ರೀರಸ್ತು" ಎಂದು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಕದಂಬರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯ ಶಿವಮಾಂಧಾತವರ್ಮನ

ಕೂಡಿಗೆರೆ ಶಾಸನ, ಮೃಗೇಶವರ್ಮನ ಎರಡನೆಯ ವರ್ಷದ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನ, ಹರಿವರ್ಮನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಷದ ತಾಮ್ರಶಾಸನ ಇವು 'ಸಿದ್ಧಂ' ಎಂಬ ಮಂಗಳ ವಾಚಕ ಪದದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದರೆ, ಹರಿವರ್ಮನ ಐದನೆಯ ವರ್ಷದ ಹಲಸಿ ತಾಮ್ರಶಾಸನ, ವಿಜಯ ಶಿವ ಮೃಗೇಶವರ್ಮನ ಎಂಟನೆಯ ವರ್ಷದ ಶಾಸನ 'ಸ್ವಸ್ತಿ' ಎಂಬ ಮಂಗಲ ಸೂಚಕಪದಗಳೊಂದಿಗೆ ಆರಂಭ ವಾಗುತ್ತವೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ಅರಸರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು, ಜಿನ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಬುದ್ಧನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಆರಂಭಗೊಂಡಿವೆ.

ಕದಂಬರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಂಗಳವಾಚಕ ಪದ್ಯಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಂದಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಒಂದೆಡೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲ ಈ ಪ್ರಬಂಧ.

ಕದಂಬ ಅರಸರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶಿವಸ್ತುತಿ

ಅ (೧) ಭಟರಿ ಕಾಕುಸ್ಥನ ಶಾಸನ (ಕಾಲ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೦೫-೪೩೦)

'ಸ್ವಸ್ತಿ ಮೂರ್ಧನ್ಯಸ್ತಮ್ ಶಶಿನಸಕಲಂ
ಗಙ್ಗಸಙ್ಗಾಚ್ಛಿಶಿರತರತರಮ್
ಯೋ ವೈದಗ್ಧ್ಯಾದ್ಬಿಭರ್ತಿ ಸಲಿಲ....ಜಯತಿ
ಪಶುಪತಿಃ

ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯನ್ನೂ ಚಂದ್ರನನ್ನೂ ಧರಿಸಿದ ಪಶುಪತಿಯ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಈ ಶಾಸನ ಭಟರಿ ಕಾಕುಸ್ಥನು ಮೂವತ್ತು ಜನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಅಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ಧನವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಅ (೨) ಕಾಕುಸ್ತವರ್ಮನ ತಾಳಗುಂದ ಶಾಸನ.

"ಸಿದ್ಧಮ್
ನಮಶ್ಶಿವಾಯ ॥ ಜಯತಿ ವಿಶ್ವದೇವ ಸಂಘಾತ
ನಿಶ್ಚಿತೈಕ
ಮೂರ್ತಿಸ್ಸನಾತನಸ್ಥಾನುರಿನ್ದುರಶ್ಮಿ
ವಿಚ್ಛುರಿತದ್ಯುತಿಮಜ್ಜಟಾಭಾರ ಮಣ್ಡನಃ ॥
ತಂಭೂಸೂರಾದ್ವಿಜ ಪ್ರವರಸ್ಸಾಮರ್ಗ್ಯಜು
ರ್ವೇದ ವಾದಿನಃ
ಯತ್ಪ್ರಸಾದ ಸ್ಸಾಶ್ರಯತೇ ನಿತ್ಯಂ ಭುವನ
ತ್ರಯಂ ಪಾಪನೋಭೂಯಾತ್ ॥

ಸ್ಥಾನಕುಂದೂರಿನ ಮಹಾದೇವನನ್ನು ಈ ಶಾಸನವು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತದೆ. ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದ ಈ ವಂಶಸ್ಥರಿಗೆ 'ಕದಂಬ' ಹೆಸರು ಹೇಗೆ ಬಂತೆಂಬುದನ್ನು ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.

ಅ (೩) ಹರಿವರ್ಮನ ಎಂಟನೆಯ ವರ್ಷದ ಶಾಸನ (ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ.ಸು. ೫೧೯-೫೩೬)

"ಜಯತಿ ಧ್ರುವ ಬಾಲೇನ್ದು ಜಟಾ ಮಕುಟ
ಮಣ್ಡನಃ
ಅನಾದ್ಯ ನಿಧಾನಶ್ಯಂಬುರ್ವ್ವಿಶೇಷಾಙ್ಗ
(ತಾ)ಮ್ಬುತಿಃ."

ನಾನಾ ಗೋತ್ರದ ಮೂವತ್ತುಮೂರು ಜನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಹದಿನೆಂಟು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕೇದಾರ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಈ ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಷ್ಣು ಸ್ತುತಿ

ಆ (೧) ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೫೦ರ ಕಾಕುಸ್ಥವರ್ಮನ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನ

ಜಯತಿ ಪರಿಷ್ವಂಗ ಶಾಙ್ರ್ಗ (ವ್ಯಾ) ನತಿ
ರಚ್ಯುತಃ
ದಾನವಾಕ್ಷ್ಣೋರ್ಯುಗಾನ್ತಾಗ್ನಿಃ (ಶಿಷ್ಟಾ
ನಾನ್ತು) ಸುದರ್ಶನಃ[1]

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದಾನವರಿಗೆ ಅಗ್ನಿರೂಪನಾಗಿಯೂ

---

1 ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನದ ಈ ಶ್ಲೋಕವು 'ಪದ್ಮ ಪುರಾಣ'ದ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿದೆ.'

ಶಿಷ್ಟರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಾನಂದ ರೂಪನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಲ್ಮಿಡಿ, ಮೂಳವಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಸರಿದಾವಳೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ಮೃಗೇಶ–ನಾಗೇಂದ್ರ ಇಬ್ಬರೂ ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಪಲ್ಲವರನ್ನು, ಕೇಕೆಯರನ್ನು ಹಣಿದು ಗೆದ್ದ ಎಲ್ಲ ಭಟಾರಿಯ ಮಗ ವಿಜ ಅರಸನಿಗೆ ಬಾಳ್ಗಳ್ಚಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದನ್ನು ಈ ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಅ (೨) ಮೃಗೇಶವರ್ಮನ ಬನವಾಸಿ ಸ್ತಂಭ ಶಾಸನ
(ಕಾಲ ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೫೫–೪೮೦)
ತ ಮಂತ್ರ ಘೋಷ ಸಿದ್ಧಮ್ ॥ ಸ್ವಸ್ತಿ,
ಜಿತಂ ಭಗವತಾ
ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದಾಂ ಶರಣ್ಯಂ
ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಕರ್ತಾರಮನೇಕ
ರೂಪಂ ವಿಭುವ್ಯಾಪಿನಂ ಸ್ಥಾವರಜಙ್ಗ
ಮಾನಾಮ್ ವಿಷ್ಣುನ್ನಸ್ಯಾಮಿ ತದೇಕ
ಚಿ(ತ್ತಮ್ ॥)

ಗದ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಸನವು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಕಕುಸ್ಥ, ಶಾಂತಿವರ್ಮರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಮೃಗೇಶನು ಗಂಗರನ್ನೂ ಪಲ್ಲವರನ್ನೂ ಸೋಲಿಸಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಅ (೩) ಎರಡನೆಯ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮನ ಏಳನೆಯ ವರ್ಷದ ಬನ್ನಹಳ್ಳಿ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನ
(ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೫೧೬–೫೪೦)

ಓಂ॥ ಸ್ವಸ್ತಿ ಜಯತ್ಯುದ್ರಿಕ್ತ ದೈತೇನ್ದ್ರ
ಬಲ ವೀರ್ಯ ವಿಮರ್ದನಃ
ಜಗತುತ್ಪತ್ತಿ ಸಂಹಾರ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಯಾ
ಧರೋಹರಿಃ[2]

ಈ ಅರಸನು ಹರಿದತ್ತ ಎಂಬ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಬಿನ್ನಹದ ಮೇರೆಗೆ ಕೌಶಿಕ ಗೋತ್ರದ ಅಹಿತಾಗ್ನಿ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನಿಗೆ ವಳ್ಳಾವಿ ವಿಷಯದ ಕೊಳನೆಲ್ಲೂರು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಸರ್ವ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಅ (೪) ಭೋಗಿವರ್ಮನ ತಗರೆ ತಾಮ್ರಶಾಸನ :
ಸ್ವಸ್ತಿಃ ಜಯತ್ಯಮ್ಬುಜಗೇಯಾ ಪತಿರ್ವಿಷ್ಣೋ
ಸನಾತನ ವರಾಹ ರೂಪೇಣ ದಾನ ಯೋಗಃ ।

ಅರಸನು ಕಾಶ್ಯಪ ಗೋತ್ರದ ಭೂತಶರ್ಮನಿಗೆ ತಗರೆ ಮಹಾಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಕಿವಿ ಕೊಲೂರನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಈ ಶಾಸನವು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಅ (೫) ವಿಷ್ಣುವರ್ಮನ ಐದನೆಯ ವರ್ಷದ ಹೆಬ್ಬಟ
(ತಾಮ್ರ ಶಾಸನ)
(ಕಾಲ–ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೭೦–೪೮೦)
ಸ್ವಸ್ತಿ ॥ ಜಿತಂ ಭಗವತಾತೇನ ವಿಷ್ಣುನಾ ಯಸ್ಯ ವಕ್ಷಸಿ ಶ್ರೀಸ್ವಯಂ ಭಾತಿ ದೇವಶ್ಚ, ನಾಭಿ ಪದ್ಮೇ
ಪಿತಾಮಹಃ

ಯಾವನ ವೃಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಶೋಭಿಸುತ್ತಾಳೋ ಯಾವನ ನಾಭಿ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಇದ್ದಾನೋ ಆ ವಿಷ್ಣು ಶ್ರೇಷ್ಠನು ಎಂದು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಗದ್ಯತ್ಮಾಕವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಜಿ ಎನಿಸಿದ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮನ ಜೇಷ್ಠ ಪ್ರಿಯತನಯ ವಿಷ್ಣುವರ್ಮ ತನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಕೂಡಲೂರಿನಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ್ದಾಗ ಹೆಬ್ಬಟ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇಯವಾಗಿ ದಾನಕೊಟ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತುತಿ

ಕ (೧) ವಿಜಯ ಶಿವ ಮೃಗೇಶವರ್ಮನ ಏಳನೆಯ ವರ್ಷದ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಹಿಟ್ಟ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನ ;
ಸಿದ್ಧಮ್॥ಜಯತಿ ಸುರಾಸುರ ಮಣಿ
ಮಕುಟ ಪ್ರಣಹಿತ
ಮಣಿಕಿರಣ ಖಚಿ (ತ ಚರಣಯುಗಃ)
ದಣ್ಡಕಮಣ್ಡಲು ಹಸ್ತಃಪದ್ಮ ಪ್ರವರಾಸನೇ
ಬ್ರಹ್ಮಾ ॥

2 ಈ ಮೇಲಿನ ಶ್ಲೋಕವು 'ಹರಿವಂಶ'ದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೊಂದಿಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ – ಪ್ರೊ॥ ಜಯತೀರ್ಥಾಚಾರ್ಯ ಮಳಗಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಭಾಗ, ಕ.ವಿ.ವಿ. ಧಾರವಾಡ.

ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಸಂಖ್ಯೆ ತೀರ ವಿರಳ ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಶಾಸನ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು.

ಅರಸನು ಔಪಗಹನಿ ಗೋತ್ರದ ಅಥರ್ವಣ ಶಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದ ಪಿಂಗಳ ಸ್ವಾಮಿಯ ಮಗ ಸರ್ವ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇಯವಾಗಿ ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಈ ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ.

ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಸ್ತುತಿ

೧) ವಿಷ್ಣುವರ್ಮನ ಮೂರನೆಯ ವರ್ಷದ ಬೀರೂರು ತಾಮ್ರಶಾಸನ

(ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೭೦-೪೯೦)

ಸಿದ್ಧಮ್ ॥ ಹರ ನಾರಾಯಣ ಬ್ರಹ್ಮ
ತ್ರಿತಯಾ ನಮಸ್ಸದಾ ।
ಶೂಲ ಚಕ್ರಾಕ್ಷ ಸೂತ್ರೋದ್ಭಾವ ಭಾಸಿತ
ಪಾಣಿನೇ ॥
ಸುಕೃತಶತೋಪಚಿತ ವಿಪುಲ ಪುಣ್ಯಸ್ಕನ್ದೇನ
ಆಹವಾರ್ಜ್ಜಿತ ಶೌ
ರ್ಯ ಪ್ರತಾಪಾವಪಾತ ಯಶಸ್ವಿನಾ
ಪರಮ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಶರಣ್ಯೇವ ॥

ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಮೊದಲನೆಯದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದು ಗಮನಾರ್ಹ ಶ್ಲೋಕವಾಗಿದೆ.

ನಾನಾ ಗೋತ್ರದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ನೂರು ನಿವರ್ತನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಶಾಸನ ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಮನ್ಮಥ ಸ್ತುತಿ

೧) ರವಿವರ್ಮನ ಗುಡ್ನಾಪುರ ಶಿಲಾಶಾಸನ

(ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೮೫)

ಜಯತಿ ಸುರವಧೂನಾಮ್ ಮನ್ಮಥ
ಕಾಮಿನಿದಾ....

ಅರಸನು ಅರಮನೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮನ್ಮಥನಿಗೆ ಕಾಮ ಜಿನಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಪೂಜಾ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಹಲವಾರು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದನು. ಮಧು ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಸಲ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಮ ಜಿನಾಲಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಮನ್ಮಥನನ್ನು ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬುದ್ಧನ ಸ್ತುತಿ

ರವಿವರ್ಮನ ೩೪ನೆಯ ವರ್ಷದ ದಾವಣಗೆರೆಯ ತಾಮ್ರಶಾಸನ

ಕ (೧) ಸಿದ್ಧಮ್ ॥ (ಸೂ)ರ್ಯಾಂಶುದ್ಯುತಿ
ಪರಿಷಿಕ್ತ ಪಙ್ಕಜಾನಾಮ್
ಶೋಭಾಂ ಯೋದ್ವಹತಿ ಸದಾಸ್ಯ ಪಾದ
ಪದ್ಮಮ್
ದೇವಾನಾಮ್ಮಕುಟಮಣಿ ಪ್ರಭಾಭಿಷಿಕ್ತ
ರ್ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ಸ ಜಯತಿ
ಸರ್ವಲೋಕ ನಾಥಃ

ಸಿದ್ಧಾಯತನ ಪೂಜಾರ್ಥವಾಗಿ ಹರಿದತ್ತನ ಆಜ್ಞಾಪನೆಯಂತೆ ಅರಸನು ಸಿದ್ಧಾಯತನ ಸಂಘಗಳ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಭೂ ದಾನ ಮಾಡಿದನು.

ಕ (೨) ಕೇಕೆಯ ಚಿತ್ರಸೇನನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಮೊದಲ ವರ್ಷದ ತಾಮ್ರಶಾಸನ
ಸಿದ್ಧಮ್ ॥ ಜಯತ್ಯ ಅಮಿತ ಗುಣಬದ್ರಿ
ಬುದ್ಧ
ಸತ್ವ ಸಮಾಶ್ರಯಃ ಶುದ್ಧೋಧನ ಕಲೋ
ದ್ಭುತಃ
ಪದ್ಮಪತ್ರ ನಿಭೇಕ್ಷಣಃ

ಬುದ್ಧನನ್ನು ರವಿಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಮಿತಾ ಪಲ್ಲಿಯ ಕರ್ಣಸಕಪುಕೇಲ್ಲಾ ಉಪವನವನ್ನು ಆರ್ಯ ಸಂಘಕ್ಕೆ ದಾನ ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಜಿನಸ್ತುತಿ

ಖ (೧) ಮೃಗೇಶವರ್ಮನ ಎರಡನೆಯ ವರ್ಷದ ದೇವಗಿರಿ ತಾಮ್ರಶಾಸನ

(ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೫೫೫-೫೮೦)

ಸಿದ್ಧಂ ಜಯತ್ಯರ್ಹಂ ಸ್ತ್ರೀಲೋಕೇಶಃ
ಸರ್ವಭೂತೇರತಃ
ರಾಗಾದ್ಯ ರಹಿತೋನನ್ತೋನನ್ತ ಜ್ಞಾನಗ್ನೀ
ಶ್ವರಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ||

ಶಾಂತಿವರ್ಮನ ಮಗ ಮೃಗೇಶನು ಬೃಹತ್ಪರಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಚೈತ್ಯಾಲಯದ ಸಮಾರ್ಜನ, ಉಪಲೇಪನ, ಭಗ್ನ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಗೆಂದು ಅರ್ಹಂತರಿಗೆ ನಲವತ್ತು ನಿವರ್ತನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಚೈತ್ಯಾಲಯದ ಅಂಗಳಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ನಿವರ್ತನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ದೇವಗಿರಿ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದ ಲೇಖಕ ದಾಮಕೀರ್ತಿ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಷದ ದೇವಗಿರಿ ತಾಮ್ರಶಾಸನ-ಸೇನಾಪತಿ ನರವರ.

ರವಿವರ್ಮನ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ವರ್ಷದ ಹಲಸಿ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನಗಳು :

i) ಖ(೨) ಸ್ವಸ್ತಿ ಭಗವಾನ್ ಜಿನೇಂದ್ರೋ ಗುಣ ರುಂದ್ರ ಪ್ರತಿಥ ಪರಮಕಾರುಣಿಕಃ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ಆಶ್ವಾಸಕರೀ ದಯಾ ಪತಾಕಾ ಉಚ್ಚರಿಯ.
ii) ಖ(೩) " " "
iii) ಖ(೪) " " "
ಇದೇ ಶ್ಲೋಕವಿದೆ.

ರವಿವರ್ಮನು ಖ (೨) ತನ್ನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ವರ್ಷ ಹೇಮಂತ ಋತು ಆರನೆಯ ಪಕ್ಷ ದಶಮಿಯಂದು ಪಲಾಶಿಕೆಯ ಕದರ್ಮಪಟಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜಿನಾಭಿಷೇಕ ತಪ್ಪದೇ ನಡೆಯಲೆಂದು ದಾನ ಮಾಡಿದನು.

ಖ(೩) ಪಲಾಶಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ದಾಮಕೀರ್ತಿಯ ಮಾತೆಯ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಜಿನೇಂದ್ರ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ನಿವರ್ತನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದನು.

ಖ(೪) ಮೊದಲು ನೀಡಲಾಗಿದ್ದ ದತ್ತಿಯನ್ನೇ ಪುನರ್‌ದತ್ತಿಯಾಗಿ ನೀಡಿದ ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ವಿಷಯ ವನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ. ಪುರುಖೇಟ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮ ವನ್ನೇ ಈ ಮೊದಲು ಕಾಕುಸ್ಥನು ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ ಎಂಬ ಜೈನ ಸನ್ಯಾಸಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದನು. ನಂತರ ಶಾಂತಿ ವರ್ಮ ಅವನ ಮಗ ಮೃಗೇಶ ಇಬ್ಬರೂ ದಾಮ ಕೀರ್ತಿಯ ಮಗ ಪ್ರತೀಹಾರ ಜಯಕೀರ್ತಿಗೆ ಪುನರ್ ದತ್ತಿ ಮಾಡಿದರು. ಗ್ರಾಮದ ಆದಾಯವನ್ನು ಪಲಾಶಿಕಾದ ಜಿನಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಎಂಟು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡ ಬೇಕೆಂದು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಯಾಪನೀಯ ಜೈನಸಂಘದ ಜೈನಯತಿಗಳ ಪೋಷಣೆ ಹಾಗೂ ಕುಮಾರದತ್ತನಂತಹ ಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಆದ ತಪೋಧನರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಜಿನ ಪೂಜೆ ಮಾಡಲು ವಿನಿಯೋಗಿಸುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡ ಲಾಗಿತ್ತು.

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಜಿನೇಂದ್ರಪೂಜೆ ಸಾಂಗವಾಗಿ ನಡೆ ಯುತ್ತದೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತ ದೆಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದ ಕದಂಬರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು, ಬ್ರಹ್ಮ, (ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಸ್ತುತಿ) ಮನ್ಮಥ, ಜಿನ ಹಾಗೂ ಬುದ್ಧನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಶ್ಲೋಕಗಳ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಯಜ್ಞ ಯಾಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿ ವೇದವಿದ್ಯಾ ವ್ಯಾಸಂಗ ಪರಿಣಿತರಾಗಿದ್ದ, ಕಟ್ಟಾ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮ ವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ ಕದಂಬ ಕುಲದ ಅರಸರು ಬೌದ್ಧ-ಜೈನ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನಿತ್ತು ಜೈನ ಹಾಗೂ ಬೌದ್ಧ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ-ಚೈತ್ಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ದಾನ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹ. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಅತ್ಯಂತ ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವವು ಸಾಕಷ್ಟಿದ್ದಿತು. ಬೌದ್ಧರ ಸಂಘ ಗಳಿಗೆ ರವಿವರ್ಮ, ಕೇಕೆಯ ಚಿತ್ರಸೇನ ಇವರು ಭೂ ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಪಲಾಶಿಕೆ ಅಂದರೆ ಈಗಿನ ಹಲಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಜೈನರ ಅವಶೇಷಗಳಿವೆ. ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ, ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳ ಪ್ರಚಾರವು ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು.

ಈ ಮಂಗಳ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಷ್ಣು ಪರವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ, ವರಾಹ ಪುರಾಣ. ಹರಿವಂಶ, ಪದ್ಮ ಪುರಾಣಗಳಿಂದ, ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ತುತಿ ಬ್ರಹ್ಮಪುರಾಣದಿಂದ, ಶಿವಪರವಾದ ಸ್ತುತಿ ಶಿವ ಪುರಾಣದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದಿರಬಹುದು. ಪಂಡಿತರಾದ ಶಾಸನ ಕವಿಗಳು ಈ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದು ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ.

ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಮುಂದೆ ಬರುವ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ, ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ ಗುಹಾ ದೇವಾಲಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವಾದವು ಎಂಬ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಕದಂಬರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಮಂಗಳವಾಚಕ ಪದ್ಯಗಳು (ಶ್ಲೋಕ) ಎಡೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಅಧ್ಯಯನ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಕೆಲವು ಟಿಪ್ಪಣೆಗಳು

1) ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ (೪-೫ನೆಯ ಶತಮಾನದ) ಚಕ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವಂಥ ಒಂದು ಹಸ್ತವು ದೊರೆತಿದೆ. ಇದು ಪ್ರಾಯಶ ವಿಷ್ಣು ಮೂರ್ತಿಯದೆಂದೂ, ಅಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತಂಭವು ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಇದ್ದ ಗರುಡಧ್ವಜವೆಂದು ಇತಿಹಾಸ-ಹಾಗೂ ಶಾಸನ ತಜ್ಞರಾದ ಡಾ॥ ಅ. ಸುಂದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

2) ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಂತೆ ಕಾಣದೆ ತತ್ವಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಬೌದ್ಧಿಕತೆ ಕಡಿಮೆಯಾದಂತೆ ಆ ತತ್ವಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾದರು. ಗುಣವಾಚಕ ಪದಗಳು ದೇವತಾ ವಾಚಕ ಪದಗಳಾದವು. ಪ್ರೊ॥ ಜಯತೀರ್ಥಾಚಾರ್ಯ ಮಳಗಿ—ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಭಾಗ, ಕ.ವಿ.ವಿ. ಧಾರವಾಡ ಇವರಿಂದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಂಥ ಋಣ

೧) ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರು—ಬಾ.ರಾ. ಗೋಪಾಲ್, ಇತಿಹಾಸ ಮಾಲೆ ೧. ಶಿರಸಿ ೧೯೬೩

೨) Corpus of Kadamba Inscriptions Vol I Dr. B. R. Gopal.
Kadamba Institute of Cultaal Studies, Sirsi 1985.

(ಕದಂಬರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಂಗಳ ವಾಚಕ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ ಗುರುಗಳಾದ ಡಾ॥ ಅ. ಸುಂದರ ಅವರಿಗೆ ಗೌರವ ಪೂರ್ವಕ ವಂದನೆಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಟಿಪ್ಪಣಿ ಮಾಡುವಾಗ ಸಹಕರಿಸಿದ ಸೋದರ ಪ್ರೊ॥ ಸುಧೀರ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ,)